

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

1822

Vragen van de leden **Leijten** en **Van Nispen** (beiden SP) aan de Ministers van Justitie en Veiligheid en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over *aanhoudingen door de politie* (ingezonden 27 januari 2023).

Antwoord van Minister **Yeşilgöz-Zegerius** (Justitie en Veiligheid), mede namens de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (ontvangen 10 maart 2023). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2022–2023, nr. 1597.

Vraag 1

Wat is uw reactie op de zorg van Amnesty International over het demonstratierecht naar aanleiding van de preventieve aanhouding van activisten van Extinction Rebellion?^{1, 2}

Antwoord 1

Er is geen sprake geweest van preventieve arrestaties. De aanhoudingen zijn verricht als gevolg van de verdenking wegens een gepleegd strafbaar feit, namelijk opruiing. Aan hen is tevens een gedragsaanwijzing in de vorm van een gebiedsverbod opgelegd waardoor zij zich niet op of bij de Utrechtsebaan (de A12) mochten begeven. Vijf van de acht opgelegde gedragsaanwijzingen zijn inmiddels door de rechtbank in stand gehouden.³ Deze verdachten mogen zich voor een bepaalde periode niet op de Utrechtsebaan begeven, zij mogen wel weer in de naastgelegen straten komen. De gedragsaanwijzing van de andere drie verdachten is niet in stand gehouden. De rechter heeft bovendien eerder geoordeeld dat een blokkade op de A12 een voorzienbaar te duchten gevaar voor de verkeersveiligheid als bedoeld in artikel 162 van het Wetboek van Strafrecht kan opleveren.⁴ Hierbij heeft de rechtbank uitdrukkelijk rekening gehouden met het demonstratierecht en de vreedzaamheid van de voorgenomen actie en die afgewogen tegen het gevaar voor de verkeersveiligheid dat er met die blokkade zou worden veroorzaakt.

¹ NOS, 26 januari 2023, Klimaatactivisten na verhoor weer vrij, mogen maanden niet op A12 komen (<https://nos.nl/l/2461289>).

² NRC, 26 januari 2023, Preventief optreden tegen klimaatactivisten verontrust Amnesty (<https://www.nrc.nl/nieuws/2023/01/26/preventief-optreden-tegen-klimaatactivisten-verontrust-amnesty>).

³ Rechtbank Den Haag, 28 februari 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:2284 en ECLI:NL:RBDHA:2023:2286.

⁴ Rechtbank Den Haag, 13 januari 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:174.

Verder zijn wij bekend met de geuite zorgen van Amnesty International. We zullen voor de zomer van 2023 komen met een integrale reactie op het rapport «Demonstratierecht onder druk» van Amnesty International en verschillende moties en verzoeken die met betrekking tot het demonstratierecht zijn ingediend.

Vraag 2

Wat is het protocol om over te gaan tot aanhoudingen bij aangekondigde demonstraties, zelfs als er is aangegeven dat er bereidheid is van eventuele verdachten om in gesprek te treden met het Openbaar Ministerie (OM) en/of de politie?⁵

Antwoord 2

Het recht om te demonstreren is een belangrijk grondrecht. Het uitoefenen van dat recht is echter geen vrijbrief voor het plegen van een strafbaar feit. De aangehouden verdachten worden er van verdacht te hebben opgeroepen tot een gevaarlijke en ontwrichtende blokkade van de Utrechtsebaan/A12 in Den Haag. Het Openbaar Ministerie heeft dit beoordeeld als opruiing. Er zijn eerder demonstranten voorafgaand aan een demonstratie aangehouden voor opruiing, het oproepen tot het plegen van strafbare feiten tijdens een demonstratie. Dit is onder meer gebeurd bij de coronademonstraties en de boerenprotesten.

Ook zijn eerder demonstranten voorafgaand aan een demonstratie aangehouden wegens andere verdenkingen, bijvoorbeeld wanneer zij voorbereidingshandelingen verrichten om misdrijven te plegen tijdens een voorgenomen demonstratie. Begin dit jaar heeft de rechtbank in Den Haag zulke aanhoudingen nog rechtmatig bevonden en de demonstranten veroordeeld voor het bezit van auto's die bestemd waren om de A12 te blokkeren. Hierbij heeft de rechtbank uitdrukkelijk rekening gehouden met hun demonstratierecht en de vreedzaamheid van hun voorgenomen actie en die afgewogen tegen het gevaar voor de verkeersveiligheid dat er met die blokkade zou worden veroorzaakt.⁶

Vraag 3

Is er contact geweest tussen de gemeente Den Haag en de actiegroep om in overleg te treden over de aangekondigde demonstratie? Kunt u het verloop van dit contact weergeven?

Antwoord 3

Het is aan het lokale gezag om een demonstratie in goede banen te leiden en de noodzakelijke afwegingen te maken. Het is ook in beginsel aan het lokale gezag om met de demonstranten in gesprek te gaan daarover. Bij eerdere acties van Extinction Rebellion is meerdere malen de Utrechtsebaan betreden en geblokkeerd. Daardoor is de veiligheid van zowel actievoerders als anderen in gevaar gekomen. Om die reden heeft gemeente verschillende keren contact gezocht om alternatieven aan te bieden voor de blokkade van de A12. Echter was Extinction Rebellion niet bereid om hierover in gesprek te gaan.

Uiteindelijk heeft na lang aandringen op vrijdagmiddag een gesprek plaatsgevonden tussen een vertegenwoordiging van de actievoerders en de gemeente. Tijdens dit gesprek zijn standpunten uitgewisseld, maar zijn de gemeente en de vertegenwoordiging van Extinction Rebellion helaas niet nader tot elkaar gekomen.

Vraag 4

Heeft het OM geprobeerd contact te leggen alvorens over te gaan tot aanhoudingen? Zo nee, waarom niet?

⁵ Extinction Rebellion, 24 januari 2023, Extinction Rebellion tegen officier van justitie: wij hebben niets te verbergen (<https://extinctionrebellion.nl/extinction-rebellion-tegen-officier-van-justitie-wij-hebben-niets-te-verbergen/>).

⁶ Rechtbank Den Haag, 13 januari 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:174.

Antwoord 4

Er is voorafgaand aan de aanhouding geen contact geweest tussen het OM en de demonstranten. In dit specifieke geval hebben twee agenten bij de verdachten in de ochtend aangebeld, hebben zij de verdachten aangehouden en is hen daarop verzocht om mee te gaan. Het is aan de politie om hier een eigen operationele afweging in te maken.

Vraag 5

Vindt u het wenselijk dat er in de vroege ochtend arrestatieteams bij gezinnen op de stoep staan als het beoogde doel op andere wijze kan worden bereikt? Kunt u uw antwoord toelichten?⁷

Antwoord 5

De politie maakt zelf een operationele afweging in de wijze van aanhouden. In dit specifieke geval hebben twee agenten bij de verdachten in de ochtend aangebeld en hen verzocht mee te gaan omdat ze waren aangehouden.

Vraag 6

Erkent u dat het doel om de bezetting van de A12 te voorkomen volledig mislukt is nu blijkt dat juist meer organisaties zich hebben aangesloten bij de actie? Kunt u uw antwoord toelichten?

Antwoord 6

Zoals bij vraag 2 aangegeven, is het recht om te demonstreren geen vrijbrief voor het plegen van strafbare feiten. De rechter heeft eerder geoordeeld dat het blokkeren van de A12 kan kwalificeren als een strafbaar feit.⁸ In dit geval heeft de gemeente Den Haag verschillende mogelijkheden om te demonstreren gefaciliteerd, maar niet op de A12.

Het Openbaar Ministerie heeft aangegeven de aanloop naar de blokkade te evalueren en daarbij het oordeel van de rechter te betrekken.

Vraag 7

Kunt u uiteenzetten wat er wel of niet geoorloofd is bij (het aankondigen van en het oproepen tot) demonstraties, waarbij het gaat om het bezetten van wegen, gebouwen of openbare voorzieningen zeker in relatie tot de uitspraak van de Hoge Raad?

Antwoord 7

Het antwoord op de vraag of een specifieke actie onder de reikwijdte van het demonstratierecht valt, zal sterk afhangen van de feitelijke omstandigheden van het geval en is uiteindelijk aan de rechter om te beoordelen.

In algemene zin kan ik het volgende melden. Een bezetting of een wegblokkade waarbij de gemeenschappelijke meningsuiting op de voorgrond staat en niet de fysieke dwang, wordt in beginsel beschermd door het demonstratierecht. Op basis van de Wet openbare manifestaties kan een demonstratie worden beperkt als dat nodig is om de gezondheid te beschermen, in het belang van het verkeer of voor de bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden. Daarvan kan bijvoorbeeld sprake zijn bij (verkeers)onveilige situaties. Het demonstratierecht is echter geen vrijbrief om regels te overtreden. De hoofdregel is dat alle gedragingen die door de wetgever strafbaar zijn gesteld, ook strafbaar zijn tijdens een betoging.

⁷ NRC, 26 januari 2023, Preventief optreden tegen klimaatactivisten verontrust Amnesty (<https://www.nrc.nl/nieuws/2023/01/26/preventief-optreden-tegen-klimaatactivisten-verontrust-amnesty>).

⁸ Rechtbank Den Haag, 13 januari 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:174.